

anthropologists, etc.) in order to get the most complete and adequate understanding of human consciousness and the mind.

The goal of cognitive linguistics is to penetrate into the comprehension structures of a language and to describe links between them and the language. The attention to the language, which is the center of all human cognitive activity, represents of cognitive processes and abilities.

According to cognitive linguistics, knowledge is presented in the form of concepts, concept, materialized in the form of nominative units included in the communication and reflected in the national language world.

Key words: *concept, conceptual world view, cognitive semantics, cognitivity, anthropocentrism.*

Статтю подано до редколегії 04.05.2017

Наталія Деренчук
(м. Вінниця)

УДК 811.161.2'38

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМІЧНОГО В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЛІТИЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

У статті окреслено специфіку функціонування комічних засобів у сучасному українському політичному дискурсі. З'ясовано місце комічного в політичній комунікації, встановлено особливості сприйняття реципієнтом різних його видів. Обстежений матеріал уможливив аналіз засобів гумору, іронії, сатири та сарказму й особливостей їхньої реалізації в певних комунікативних ситуаціях політичного мовлення і висновок про те, що засоби гумору в українському політичному дискурсі вживають здебільшого в ситуаціях відвертання уваги від небажаної теми, зняття напруження ситуації, засоби іронії – для заспокоєння опонента, нівеляції звинувачень, сатири й сарказму – задля дискредитації чи гострого засудження опонента.

Ключові слова: *гумор, іронія, сатира, сарказм, українська політична комунікація, комунікативна ситуація.*

Постановка проблеми. Успішність політичної комунікації залежить не лише від здатності взаємодіяти з аудиторією, а й від уміння адекватно реагувати на відгуки колег та опонентів. Комічне – важлива складова суспільно-політичних та міжособистісних стосунків між комунікантами. У сучасному вітчизняному й зарубіжному мовознавстві цей феномен розглядають у різних аспектах та дискурсах. **Актуальність** дослідження комічного в політичному дискурсі зумовлена зростанням інтересу сучасної лінгвістики до цього явища й активізацією досліджень про нього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Детальний аналіз праць вітчизняних та зарубіжних науковців дає змогу виокремити питання, які вони окреслюють: дослідження механізму виникнення та функціонування комічного (В. Т. Бондаренко, А. В. Карасик,

М. Мінський, Л. В. Орлецька, З. Фройд), аналіз комічного з когнітивно-прагматичних позицій (А. Є. Болдирева, І. К. Кобякова, В. О. Самохіна, І. Е. Сніховська), вивчення різнорівневих лінгвістичних засобів його реалізації (В. Н. Вакуров, О. О. Володина, Т. П. Ковальова, О. Ю. Коновалова, А. Е. Левицький, М. О. Паніна, О. Ю. Титаренко, Н. В. Якименко) та систематизація літературних жанрів (С. М. Бассай, В. І. Карасик, О. М. Радіна, Е. В. Салигіна).

Мета і завдання статті. Дослідження проблеми використання цього засобу впливу в політичному дискурсі з'явилися відносно недавно, тому це питання є ще недостатньо окресленим в українській лінгвістиці. З огляду на висловлене, **мету** нашої статті вбачаємо в цілісному вивченні когнітивно-прагматичного механізму творення комічного в політичному мовленні. Для її досягнення потрібно розв'язати такі **завдання**: 1) з'ясувати когнітивне підґрунтя й функціональну природу гумору в політичній комунікації; 2) схарактеризувати мовні засоби, що впливають на формування комічного; 3) простежити стилістичне навантаження комічних мовних засобів; 4) визначити функції та особливості реалізації комічного як вияву стратегій парламентаря.

Виклад основного матеріалу дослідження. Публічний виступ передбачає безпосередній контакт мовця і реципієнта. Завдяки сучасним технологіям таке мовлення може охопити набагато ширшу аудиторію й вагомо впливати на формування того чи того іміджу, сприяти підвищенню підтримки серед населення.

Політичний гумор є ефективною політико-комунікаційною технологією, що використовують як для маніпуляції свідомістю громадян, так і для інформування суспільства, зняття напруги й конфліктності, привернення уваги до політики, сприяння розвитку інтелектуальних здібностей учасників комунікації, підвищення рівня політичної культури як політиків, так і громадян [4, с. 9].

У якісній публічній промові неодмінно враховано баланс між серйозною і розважальною складовими, що передбачає відступ від теми, уведення до тексту іронічних і гумористичних висловлень, анекдотів, покликань на курйозні історичні епізоди [3, с. 20]

Звертаємо увагу на те, що українські парламентарі хоч і нечасто, проте використовують уміння веселити чи шокувати аудиторію своєю вербальною чи невербальною поведінкою, збільшуючи власний рейтинг. Іронія та сарказм у цьому плані є найефективнішими засобами впливу.

Іронія – це раціонально-емоційна оцінка, оскільки, з одного боку, виражає судження суб'єкта про об'єкт іронії, а з іншого боку, іронія пов'язана з реалізацією негативного емоційного ставлення продуцента іронії [5, с. 242].

Аналіз українського політичного дискурсу засвідчив, що саме іронію найчастіше використовують у політичній комунікації. До прикладу, П. Порошенко пожартував у відповідь на запитання журналістки про кумівство з посадовцями: *Мій син – теж мій кум?* (<http://www.depo.ua/ukr/politics/poroshenko-pozhartuvav-pro-kumivstvo-z-sinom030620161655>). У цьому жартівливому питально-риторичному реченні міститься вдале ухиляння від відповіді й запитання загалом.

Використання засобів комічного в політичному дискурсі – потенційно небезпечно, оскільки, зазвичай, вони містять прихований сенс, спрямований на опонента. Наприклад, Ю. Тимошенко досить своєрідно коментує внесення кандидатури В. Огризка на посаду міністра закордонних справ: *І якщо це буде Огризко, то наша політична сила підтримує Огризку, тим паче, що все ж таки трішечки прізвище символізує те, що залишилось від*

повноважень Президента (<https://www.unian.ua/politics/32559-timoshenko-poartuvava-pro-ogrizka.html>). Використання гри слів посилює іронію, увиразнює прагнення урядовця зосередити увагу реципієнта не стільки на особі майбутнього міністра, скільки на тому, що проблема формування Кабінету Міністрів України перебуває в безпосередній компетенції Президента України.

Важливим чинником є вибір реакції на іронію чи ігнорування її, що безпосередньо пов'язано з демонстрацією словесної майстерності або ж з її відсутністю.

Варто звернути увагу й на самоіронію, яка допомагає протидіяти критиці та нападам конкурентів. Зокрема, В. Кличко, відомий своїми обмовками під час інтерв'ю чи виступів, розповів про найулюбленіші з них та анонсував вихід книги власних висловів (<http://report.if.ua/rozhvagy/klychko-anonsuvav-knygu-svoyih-vyslovyuvan/>).

Цей засіб використовують також для вияву ступеня наближеності до народу: *Хто народився на Спаса – в того морда, як у Фантомаса*. У такий спосіб А. Садовий розпочав розповідь про себе в Житомирі під час зустрічі з громадою (<http://reporter.zt.ua/news/14674-andrii-sadovyi-zaprosuvav-zhytomyrian-do-lvova-ta-davav-porady-hromadi>). Уживання порівняння в поєднанні з вульгаризмом *морда* підсилює бажаний ефект самоіронії, концентрує увагу на тому, що мер міста Львова є простою людиною.

Відомо, що предметом сатири слугують здебільшого суспільні негативні явища, які мовець зазвичай засуджує. Дослідник М. М. Бахтін визначає сатиру, як особливе ставлення мовця до зображуваної ним дійсності, як образне заперечення сучасної дійсності в різних її моментах, що містить (у тій чи тій формі, з тим чи тим ступенем конкретності й чіткості) позитивний момент ствердження кращої дійсності [1, с. 35].

В українському політичному просторі наявні провокативні жарти на адресу представників «Опозиційного блоку»: *Шурмі нічого робить, дівчата його не люблять, він любить «Родіну», він любить виборців, тому стоїть і працює... Бажаю успіху, підтягуйте своїх. Чи по Москвам поїхали ваші «бойки»? (https://www.youtube.com/watch?v=VimZuxA-IU4)*. У цьому прикладі сатира є засобом висловлення критики більш ввічливим, прийнятним способом, оскільки адресат повинен спочатку її декодувати. Завдяки використанню такого засобу комізації досягають конкретної мети, зокрема посилюють почуття недовіри до народних обранців.

Під час суперечки докола питання заборони в'їзду російської конкурсантки Євробачення 2017 року російський політолог звернувся до А. Лозового (який підтримує це рішення) з питанням, чому Comedy Woman дозволяють приїздити в Україну, незважаючи на те що вони співали пісню про Путіна. Політик відповідає так: *Ну, дивіться, я не дивлюся таке високоінтелектуальне, як там «Песню о Путине в исполнении Comedy woman» (http://112.ua/video/andrey-lozovoy-nikolay-skorik-i-andrey-okara-v-vechernem-prayme-telekanala-112-ukraina-06042017-232704.html)* й одразу перемикає увагу на інше: *Це якраз недопрацювання служби безпеки, тут розділяю думку. Я думаю, що просто не додивились*. Сатиричне порівняння, в основі якого перебуває оцінка, слугує тут засобом негативізації явища через набуття протилежного значення.

Як відомо, різкою, уїдливою насмішкою, яка, на відміну від іронії та сатири, містить найвищий ступінь негативної оцінки ситуації, є сарказм. Пор.: відповідаючи на запитання одного з парламентарів, В. Гройсман заявляє: *Дякую, шановний народний депутат (пауза), а, може, і нешановний (https://www.youtube.com/watch?v=mXXao04wDhQ)*, далі пояснюючи свою позицію: *Я наголошував і ще раз хочу наголосити, що те, що ви особисто робили для*

блокади України, протирічить національним інтересам. У вищеподаному уривку джерелом сарказму є використання семантично двопланових антонімічних звертань *шановний / нешановний*, що актуалізують компоненти денотативного змісту виступу та мовної ситуації загалом.

Проаналізуємо діалог на засіданні Верховної Ради України, що стосувався неможливості скасування газової угоди, підписаної Ю. Тимошенко з «Укрнафтою» у 2009 році: *Цей контракт відмінити не можна, навіть якщо хочеться десь «Батьківщину» укусити. Але Янукович, на жаль, використовував цей контракт, щоб відмивати гроші... На що А. Яценюк відповів: Я просто хотів уточнити, що це година запитань до чинного уряду, а не до минулого. Це перше. І друге, що я хотів вам сказати, дорога моя, Юліє Володимирівно, я так розумію, що ви, якщо сказали, що ціна буде по 150, отже, буде в четвертому кварталі, правильно я зрозумів? А якщо вона не буде 150, то за різницею я до вас звернусь, щоб компенсувати в державний бюджет* (http://antikor.com.ua/articles/45102-jak_klichko_vidvojovuvav_muzejni_zemli_u_druziv_chernovetsjkogo). Констатуємо поєднання гумору, який у зазначеному діалозі знижує градус напруги, із сарказмом, що дискредитує попередній виступ і наголошує на неможливості реалізації бажаної інтенції. Уживання компонентів структуризації висловлення (*перше, друге*) сприяє переконливості оратора.

На протигагу сарказму, сатири й іронії, гумор як вид комічного характеризується позитивно-насмішкуватим ставленням до об'єкта сміху [2, с. 18]. Він має знаковий характер, тобто виражається в певних формах, є комунікативним та існує лише в ситуаціях спілкування [6, с. 87].

Вищезгаданий засіб нерідко слугує інструментом дискредитації ворожо налаштованого, агресивного опонента. Зокрема, під час досить емоційної суперечки О. Гончаренка та О. Ляшка на ток-шоу «Шустер LIVE» зменшенню напруженості сприяє жарт останнього:

– *Общие слова звучат и все радуются, аплодируют. Сначала сказали: «У Путина заберем деньги». Как? Только никто не знает, кроме Олега.*

– *З тобою точно не заберем, Олексій. З тобою тільки віддамо* (https://www.youtube.com/watch?v=h_gvS4_Q8O8). Як бачимо, гумористичного ефекту досягнуто за допомогою застосування антитези, яка увиразнює ставлення мовця до опонента.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. На матеріалі запропонованих для аналізу фрагментів висловлень з'ясовано, що в сучасному українському політичному дискурсі комічного ефекту найчастіше досягають завдяки використанню таких мовних засобів і прийомів, як антонімія, вульгаризми, порівняння, антитеза, риторичне запитання, звертання, гра слів.

Дослідження засобів комізації сучасної української політичної комунікації засвідчило, що своєчасно й доречно використаний гумор дискредитує чи заспокоює опонента, відвертає увагу від небажаної теми, а самоіронія нівелює звинувачення чи глузування колег. Перспективу дослідження вбачаємо в аналізі тих засобів гумору, які зумовлені національною специфікою й традиціями, відображають новітні тенденції в мові та українському суспільстві загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров / М. М. Бахтин // Собр. соч. в 5 т. – Москва : Русск. словари, 1996. – Т. 1. – С. 159–207.

2. Болдирева А. Є. Мовні засоби створення гумористичного ефекту: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі романів П. Г. Вудхауза) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови» / А. Є. Болдирева. – Одеса, 2007. – 24 с.
3. Горностаева А. А. Место иронии и юмора в некоторых политических жанрах / А. А. Горностаева // Международный научно-исследовательский журнал. – Екатеринбург, 2016. – № 6 (48). – Ч. 4. – С. 19–25.
4. Денисюк С. Г. Гумор як політико-комунікативна технологія / С. Г. Денисюк // Політологічний вісник : зб. наук. праць. – Київ : ІНТАС, 2011. – Вип. 57. – С. 260–268.
5. Лесик І. В. Оцінність та емоційність як інтерпретативний потенціал іронії / І. В. Лесик // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство) : зб. наук. праць / [гол. ред. Н. Л. Іваницька]. – Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер», 2014. – Вип. 19. – С. 239–243.
6. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США : [монографія] / В. О. Самохіна. – Вид. 2-е, перероб. і доп. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 360 с.

Деренчук Н. Особенности функционирования комического в украинской политической коммуникации

В статье рассматривается специфика функционирования комических средств в современном украинском политическом дискурсе. Выяснено место комического в политической коммуникации, установлены особенности восприятия различных его видов реципиентом. Обследованный материал сделал возможным анализ средств юмора, иронии, сатиры и сарказма, а также особенностей их реализации в определенных коммуникативных ситуациях политической речи и вывод о том, что средства юмора в украинском политическом дискурсе употребляют в основном в ситуациях отвлечения внимания от нежелательной темы, снятия напряжения ситуации, средства иронии – для успокоения оппонента, нивелирования обвинений, сатиры и сарказма – для дискредитации или острого осуждения оппонента.

Ключевые слова: юмор, ирония, сатира, сарказм, украинская политическая коммуникация, коммуникативная ситуация.

Derenchuk N. Specifics of the functioning of the comical in Ukrainian political communication

The success of political communication depends not only on the ability of interaction with the audience, but also on the ability of witty reply to the comments of colleagues and opponents. The comical is an important component of socio-political and interpersonal relations between communicants. Humor began to be used increasingly as a critical reaction to political decisions in the situation of complexity and democratic interaction between the political elite and the people. It has become a part of political communication, being a product of civil society and its various manifestations and one of the most effective means of democratic society.

Modern linguistics examines this phenomenon in various aspects and discourses. The necessity of analysis of the comical in political discourse is prompted by the intensification of research and growing interest to this concept in modern Ukrainian linguistics. Detailed analysis of the works of Ukrainian and foreign scientists made it possible to distinguish their main issues: the research of mechanism of creation and functioning of the comical; the analysis of this phenomenon

in view of the cognitive pragmatic aspect; the study of linguistic means of its realization and systematization of literary genres.

Public speaking implies direct contact of the speaker with the recipient. Such speech can reach a wider audience and make a significant impact on the formation of an image of politician, enhance support among the population due to modern technologies. Statesmen often use the ability to entertain or shock their audience through verbal or nonverbal behavior, increasing their own rating. Stylistic means of the comical have a rather effective impact on the electorate.

The article deals with the specifics of the functioning of comical means in contemporary Ukrainian political discourse. It points out the place of the comical in political communication and the originality of perception of its different types. Selected material allowed to analyze the main means of humor, irony, satire and sarcasm and to find out the peculiarities of its realization in certain communicative situations of political speech. The research considers that means of humor in Ukrainian political discourse are used mostly in situations of diversion of attention from undesirable topics or in need to defuse the situation. Irony is commonly used if it is necessary to calm the opponents, to neutralize their accusations. Satire and sarcasm are used in order to discredit or to condemn the opponent.

On the material of the fragments studied it was defined that humorous effect in Ukrainian political discourse is often created due to such linguistic means as wordplay, comparison, rhetorical questions, antithesis etc. The comical effect is achieved not only due to stylistic means, but also through intonation, facial expressions and gestures. There was found a significant amount of negatively marked vocabulary, the use of which aims to increase expressivity, transfers the emotional condition of a politician, and expresses resentment or outright mock.

It was determined that the comical serves several important functions in political communication: promotes intellectual abilities of politicians; increases the level of political culture of politicians and society; attracts the attention of citizens to politicians; mitigates political conflicts, exempting it from monotony and uniformity; increases the interest to politics in general and its members in particular.

The prospect of research is the analysis of modern means of the comical that are determined by national specifics and traditions reflected in the latest trends in language and society in general.

Key words: *humor, irony, satire, sarcasm, Ukrainian political communication, communicative situation.*

Статтю подано до редколегії 24.04.2017

*Любов Мунтян, Анастасія Мацієвська
(м. Чернівці)*

УДК 811.111'367

ВЕРБАЛЬНЕ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ WAR В СУЧАСНОМУ ДИСКУРСІ МАС-МЕДІА

У статті проаналізовано вербальне вираження концепту WAR у дискурсі мас-медіа. Розглянуто семантико-когнітивний підхід до вивчення концептів та його основні